

участі у виборах. І тому я вважаю, – підкреслив він, – що грубе втручання уряду в організацію і проведення виборів теж не підвищило мотивацію виборців”[15].

Відразу ж політична сила БСП, як і вся Коаліція за Болгарію, що виграла вибори до Народних зборів 40-го скликання відповідально заявили, що готові сформувати досить широкий, переконливий і стабільний політичний формат, який обере уряд і управлятиме країною в наступні чотири роки. Водночас аналітики надто суперечливо сприйняли заяви щодо можливостей утворення стабільного уряду на фоні розмаїтої картини в Народних зборах. Важко було утворити стабільний уряд без БСП, чи без НРСД. Кожна зі спроб будь-якої з цих партій утворити уряд без участі іншої, означала б залучення “балансера” в особі ДСБ і “Атаки”. Тому, незважаючи на важкі перемовини і значні суперечності, домовленості все ж досягли в такий спосіб – утворили коаліційний уряд з представників політичних сил, які здобули найбільше мандатів. Важливо, на наш погляд, що обидві політичні сили зуміли віднайти і політичну волю, і політичну мудрість, досягти консенсусу шляхом певних поступок, і сформували стабільний уряд та більшість у парламенті на основі трьох коаліцій – Національного руху Симеон Другий, Руху за права і свободи та Болгарської соціалістичної партії. Вона отримала певну парламентську підтримку, яка в цьому розумінні була стабільною. Новостворена парламентська коаліція використала повний мандат і зуміла завершити каденцію з певними успіхами у внутрішньому розвитку держави та в зміцненні її іміджу в міжнародній спільноті.

Джерела та література:

1. Бурдяк В.І. Новодемократична специфіка болгарської партійної системи // Буковинський журнал. – 2003. – № 2. – С. 115-128; 2. Бурдяк В.І. Партії в політичній системі Болгарії // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: 36 наук. пр. Вип. 173-174. Історія. Політ. науки. Міжнар. відносини. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 233-249; 3. Бурдяк В.І. Республіка Болгарія на зламі епох: політична трансформація суспільства. – Монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – 524 с; 4. Бъчварова Р. Големи очаквания и към този 6 април // [http://www.capital.bg/show/index.php?broi=2003-13&page=5-13-1&rubr](http://www.capital.bg/show/index.php?broi=2003-13&page=5-13-1&rubr;); 5. Живкова П. Вторите пилоти на власта // Тема. – 2003. – № 30. – С. 24-25; 6. Закон за избиране на народни представители. – София: Нова звезда, 2005. – 24 с; 7. Закон за политическите партии // <http://www.pravovadurzhava.com/resources.php?page=law69&type=view>; 8. Казусть „Симеон Сакскобургготски”. Не става дума толкова за гражданството, колкото за наследените имоти // Строго секретно. – 2003, юли. – Бр. 98. – С.12; 9. Карасимеонов Г. Партийната система в България / Георги Карасимеонов. – 2. прераб. и доп. изд. – София: Горекс Прес, 2005. – 263 с.; 10. Кириченко М. Багатопартійність. Процес пішов, інша справа куди? // Віче. – 1993. – № 9. – С. 89-104; 11. Конституция на Република България. Приета от Великото народно събрание 12 юли 1991 г. – София: Нова звезда, 2010. – 40 с; 12. Куманов М., Николова Т. Политически партии, организации и движения в България и технике лидери. 1879 – 1999. – София: Ариадна, 1999. – 272 с; 13. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / Пер. с англ. под ред. А.М.Салмина, Г.В.Каменской. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 287 с; 14. Манчева Г. Выборы 2005: почему я голосовал? – анкета с гражданами София // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/Material/2906_anKeta_glasuvane.htm; 15. Мартинов К. Победы и проиграны в выборной гонке http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/2906_izbori.htm; 16. Програма на политическа партия

„Национално движение Симеон Втори” // <http://www.ndsv2002.org>; 17. Сартори Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. – К.: Арт-Ек, 2001. – 124 с; 18. Таагелера Р., Шугарт М.С. Описание избирательных систем // Полис. – 1997. – №3. – С. 114-137; 19. Цветкова Р. Итоги парламентских выборов и европейское будущее Болгарии // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/Material/2806_itogi_izbori.htm; 20. ЦИК объявила официальные результаты парламентских выборов в Болгарии // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-Russian/News/2906_B5.htm; 21. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии // Полис. – 1996. – № 5. – С. 16-24.

Burdiak V.

Influence of parliamentary elections in the beginning of the century on the changes in Bulgarian party system

In the article development of plurality and election systems in Bulgaria in the beginning of the 21st century is studied. It was proved that this process is controversial and very complicated. Election campaigns for the government authorities are powerful mechanism for the implementation of democracy, important political component, major form of the manifestation of people's sovereignty, their political part as source of authority because people should choose the powers that should lead the reformed new political system.

Key words: Bulgaria, election campaigns, Bulgarian party system.

УДК: 327: 321.

© Анатолій Федорюк (Чернівці)

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІСИСТЕМНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджуються процеси глобалізації, що кардинально змінили політичні й економічні відносини між країнами і народами, структуру світової економіки, саму картину сучасного світу. Відзначається, що посилюються лібералізаційні процеси на різних рівнях, нового значення в міжнародних економічних відносинах набула інтеграція. А лібералізація й інтеграція, в свою чергу, логічно призвели до такого явища, як регіоналізація й регіоналізм.

Ключові слова: регіоналізація, регіоналізм, регіональна інтеграція, глобалізація, світова економіка, міжнародні відносини.

Актуальність дослідження регіональної інтеграції визначається суперечливістю сучасних інтеграційних процесів у різних регіонах світу в контексті глобальних змін системного характеру. Система міжнародних відносин, процес формування якої триває, має ознаки твердої стратифікації, що проявляється в концентрації прийняття рішень ключовими політичними й економічними акторами при відстороненні від цього процесу більшості держав світової периферії, а почасти – й напівпериферії, серед яких багато країн Близького й Середнього Сходу, Латинської Америки й Карибського басейну, Північної й Транссахарської Африки. Недостатній потенціал автономного розвитку сприяє їх периферизації, що збільшується небезпекою культурного розчинення і часткової втрати суверенітету з питань, які, зазвичай, відносяться до винятково внутрішньої компетенції.

Метою нашого дослідження є вивчення регіональної інтеграції як однієї з форм підтримки й захисту суверенітету національної держави в процесі одномірної уніфікуючої глобалізації, що сприймається як еквівалент американізації

світового простору. Цей процес на тлі загальних тенденцій розвитку світової системи набув особливого значення й актуальності в останнє десятиліття, а зараз набуває безпрецедентної масштабності, переростаючи в імператив інтегрованих регіональних просторів. Тому визначення конкретних детермінант політичної інтеграції й прогнозування можливих шляхів її розвитку, зокрема неминучих проявів кризовості, є актуальним як для розвитку теорії міжнародних відносин, так і для реалізації зовнішньої політики держав, які не входять до золотого мільярду.

Проблемам інтеграції та глобалізації присвячені дослідження таких відомих науковців як З. Бауман, О. Білорус, Л. Зевін, М. Лебедева, Є. Ніколаєв тощо [3, 5, 7 - 9], проте їх праці не висвітлюють нашу проблему в повному та достатньому обсязі в постановленому контексті дослідження.

Поняття *інтеграція* характеризує стан об'єднаності окремих частин і функцій системи або організму в ціле, а також сам процес об'єднання. Результат такого процесу – організацію, альянс – латиноамериканський дослідник А. Бансарт позначає як “множачий механізм”, оскільки його сумарна масштабність, різнобічність і дієвість виявляються більшими, ніж у кожного окремого його компонента [2, с. 21]. Академік Ю. Пахомов вважає, що регіоналізація – це реакція на негативні прояви глобалізації, спроба захиститися від її руйнівних наслідків. Основним поштовхом до цього стала світова фінансова криза 1995 – 1998 рр. Формування регіонів дає їм можливість *закритися* і залишатися самодостатніми на випадок якихось потрясінь у зовнішньому світі. Крім того, “регіоналізм розцінювався як засіб збереження політичного контролю над процесами глобалізації в економічній сфері, які послабили ступінь впливу національних інструментів економічної політики” [9], тобто як об'єднання держав у відповідь на не завжди приємні виклики глобалізації. З іншого боку, регіоналізацію можна розглядати не як реакцію на глобалізацію, а як її логічне продовження, одну з її зовнішніх форм.

Сучасна інтеграція – це, насамперед, інституціоналізований процес, що набуває форми конкретних організацій: 1) економічних – Європейський Союз (ЄС), Північноамериканська Зона Вільної Торгівлі (НАФТА), Загальний ринок Південного Конуса (МЕРКОСУР), 2) політичних – ООН, Організація Американських Держав (ОАД) або 3) військово-політичних – НАТО, Міжамериканський Договір про Взаємодопомогу [15]. Виділення інституціонального аспекту є принциповим, оскільки як приклад інтеграції можна розглядати й міжнародне співробітництво в цілому, й окремі блоки періоду системи біполярності.

Процес регіоналізації є, в певному розумінні, глибшим різновидом інтеграції. Це об'єднання на принципах *відкритого регіоналізму* держав і цілих регіонів, яке має на меті поліпшення позицій залученої групи націй, пов'язаних історичним минулим, географічним розташуванням, економічними й політичними відносинами, що здійснюється шляхом створення, наприклад, зон вільної торгівлі, митних союзів або спільних ринків

[7, с. 17]. Результатом тривалого інтеграційного процесу в світі стало формування ієрархічної системи міжнародних об'єднань: від міжконтинентальних мегаблоків до невеликих асоціацій.

Політичну інтеграцію можна визначити як об'єднання, злиття суспільних і/або державних структур у рамках держави або більш масштабного міждержавного співтовариства [7, с. 18]. Міждержавна політична інтеграція здійснюється шляхом створення нових інститутів влади з наданням їм певних суверенних прав національних політичних органів і розвивається на базі інтернаціоналізації всього суспільного життя. Виникнення субрегіонального або регіонального інтеграційного комплексу, пов'язане з появою особливих субрегіональних або регіональних інтересів, що виділяють дану групу країн у міжнародному співтоваристві, здійснюється в рамках системи управління внутрішніми зв'язками й зовнішніми відносинами його учасників. Такий цілісний комплекс створюється на рівні політичних систем учасників інтеграції з політико-правовою й інституціональною частинами надбудови. Учасниками інтеграційного комплексу стають всі організації, групи, які мають певні політичні функції та в тій або іншій формі пов'язані зі здійсненням влади й управлінням суспільством, зоб'язують спеціально створені транснаціональні й національно-державні інститути (частини державних механізмів відповідних країн, політичні партії, профспілки та ін.). При цьому має місце злиття політичних функцій учасників у сферах господарсько-, соціально-, адміністративно-, військово- і зовнішньополітичної діяльності.

Відповідно до класичного визначення К. Дойча, інтеграція – це процес взаємодії політичних еліт, державних установ й інститутів громадянського суспільства з метою встановлення між народами стабільних, динамічних, багаторівневих зв'язків, паралельних внутрішній консолідації суспільства [3, с. 12]. Якщо підсумувати наведене, політична інтеграція – це складний багаторівневий, багатомірний процес об'єднання громадських, державних структур у межах держави або міждержавної спільноти; в термінах системної концепції світових відносин – це *акторська інтеграція*, яка має місце, якщо два або більше актори утворюють нового актора з новим збільшеним потенціалом.

Визначимо групи цілей, які містить “інструментальний аспект” інтеграції для певного регіону: 1) загальноекономічні: підвищення рівня розвитку країн регіону – економічного, соціально-культурного, науково-технологічного, досягнення більш високого рівня життя населення (в перспективі – середньосвітового); подолання периферійності та зовнішньої заборгованості; одержання можливості самостійно користуватися, розпоряджатися власними ресурсами; 2) політичні, геополітичні/геостратегічні: посилення політико-економічних позицій регіону; підвищення його статусу й ваги на світовому рівні; його безпосереднє включення до системи міжнародних відносин; подолання зовнішньої «вразливості»; збільшення переговорної здатності й одержання

можливості впливати на прийняття рішень, встановлення “правил гри” і відповідного світового порядку; автономізація, тобто подолання залежності, віднайдення можливості чинити опір тиску з боку домінуючих держав і організацій і здатності здійснювати автономну зовнішньополітичну діяльність; підтримка й збереження суверенітету й власної ідентичності в умовах глобалізації; кінцева мета: формування нового окремого регіонального полюсу в новій, більш збалансованій мультиполярній світовій системі [5, с. 84].

Відповідно до класифікації, запропонованої Дж. Галтунгом, інтеграція як складноструктурований процес за своїми аспектами може бути поділена на такі типи.

1. Ціннісна інтеграція, яка включає модель рівності (актори мають подібні інтереси без істотних розбіжностей між ними, немає домінування одного актора над іншими, найбільші цінності - розвиток, досягнення незалежності й т.д.) та модель ієрархічності, де актори стратифіковані, організовані, актор вищого рангу домінує над акторами нижчого рангу. Цінності акторів вищого рангу стають найвищими й повинні прийматися всіма (наприклад, ідеології держав-лідерів блоків часів біполярності, сучасна Північноамериканська Зона Вільної Торгівлі (НАФТА), проект Американської ЗВТ, у яких актором вищого рангу є США).

2. Інтеграція як акторська інтеграція, яка включає моделі подібності та взаємозалежності. Модель подібності – інтеграція як процес між акторами, подібними за впливом, демографічним складом, структурою економіки й її проблемами, політичною структурою (напр., Організація країн-експортерів нафти). Властива їм когерентність з метою, що призводить до когерентності в принципах, полегшує координацію прийняття рішень. Модель взаємозалежності – актори поєднуються на рівні інтересів, устанавлюючи культурну, економічну, політичну й інші типи взаємозалежності (напр., західний блок часів біполярності). Це не обов'язково припускає збіг інтересів.

3. Інтеграція як взаємний обмін між частинами й цілим включає модель лояльності, в якій інтеграційна система підтримується складовими, які її становлять (міжнародні організації), та модель асигнування, де ціле існує й функціонує, якщо здатне що-небудь запропонувати частинам: захист, товари, послуги, інформацію. Таким чином, новий інтегрований актор повинен сприяти вирішенню проблем або досягненню цілей його складових частин.

Компоненти нового актора взаємодіють між собою й разом із зовнішніми акторами визначають і створюють для себе нову ситуацію, як у рамках нового актора, так і в міжнародній системі [1, с. 69]. Таким чином, при аналізі нового актора необхідно враховувати такі зовнішні параметри акторської інтеграції, як здатність акторів його створювати, а також його здатність одержувати визнання з боку інших членів світової системи.

Новий дієздатний актор, визнаний міжнародним співтовариством, – це приклад завершеного

процесу інтеграції. Його визнання є не дипломатичним визнанням, а функцією його потенціалу й ефективної участі в міжнародних відносинах. У світовій історії інтеграції за останні 50 років тільки ЄС може бути віднесений до даної категорії, оскільки за цей час він зумів трансформуватися в *світову силу* з можливістю самозабезпечення в аграрному секторі (Зелена Європа), розвитку власних технологій, проектів авіонавтики (Конкорд і ЕйрБас) і космічної техніки (Проект Ariane).

Новий дієздатний актор, невизнаний міжнародною спільнотою – це інтеграційна система з певним рівнем координації, проте держави, які є частиною зовнішнього оточення цього актора, відмовляються контактувати з ним як з інтегрованою групою, віддаючи перевагу індивідуальним відносинам з його компонентами або частинами [14, с. 121]. Прикладом може бути ситуація, що склалася у відносинах між східними країнами, котрі утворюють певні співтовариства (напр., Лігу арабських держав), і ЄС.

При оцінці внутрішніх параметрів акторської інтеграції варто враховувати й такі характеристики, властиві новим акторам, як ступінь впливу (*dominio*) і радіус дії (*alcance*). Внутрішньому ступеню впливу (кількість учасників інтеграційної системи) відповідає можливість нового актора абсорбувати певну кількість акторів. Зовнішній ступінь впливу характеризує кількість акторів, які визнали нового актора [6, с. 312]. Наприклад, Картахенська угода, що стосувалася зовнішньої заборгованості, не була визнана жодним актором – ні зовнішніми стосовно неї, ні її учасниками; Конрадська група і Група восьми одержали ширше визнання з боку міжнародного співтовариства, ніж країн регіону. Кількість функцій, які повинні виконуватися інтеграційною системою, визначає внутрішній радіус дії, що демонструє ступінь внутрішньої інтеграції, необхідної для підтримки існування системи.

У відповідності зі сферою дії інтеграційних систем і з урахуванням криз, які в них виникають, можуть бути виділені наступні незалежні взаємодоповнюючі й визначаючі один одного типи акторської інтеграції.

Територіальний тип характеризується сусідством або територіальною близькістю акторів (Ла-Платський і Амазонський пакти). Територіальна інтеграція вирішує проблеми комунікацій, транспорту, інфраструктури в цілому, вона сприяє підтримці й зміцненню усвідомлення державами регіональної ідентичності завдяки встановленню більш близьких відносин. Однак, не вирішує проблеми виробництва й координації політики, вона не виробляє продукцію, пропонує тільки територію, але не має в своєму розпорядженні сировини. Також не продукує моделі рівності, оскільки її території різноманітні й неоднорідні й за розмірами, й за ресурсами. Що стосується безпеки, незалежно від розбіжності ролей членів нового актора і їхньої неоднорідності, актор захищає їх усіх [12, с. 386]. Відповідно, криза даного першого рівня інтеграції проявляється в динаміці технічного прогресу в сферах комунікацій і транспорту. Подібна криза не є приводом для

відмови від інтеграції. Для її подолання й збереження об'єднання актори, вже взаємодіючі між собою, повинні перейти до організаційного типу інтеграції.

Організаційний тип включає взаємозалежність і взаємодію (прикладом може бути система міжнародного поділу праці). Має місце взаємний обмін між акторами, поділ праці, в результаті якого виникають вертикальні відносини, що проявляє більшу й меншу дієздатність акторів. Основними рисами даного типу є гетерогенність складу, ієрархічність взаємин, нерівність розподілу переваг, отриманих у результаті інтеграції [12, с. 387]. Прикладами можуть служити НАФТА й МЕРКОСУР. У межах організаційного типу виділяються актори-виробники та їх функції та обов'язки (статус), які можуть бути замінними й незамінними, необхідними або не необхідними. Незамінним і необхідним актором може бути країна-виробник певної стратегічної сировини, технології або капіталу. Незамінний і ненеобхідний статус - у випадку членства в договорі про безпеку, коли актор не має достатнього озброєння для континентального захисту: він є незамінним, тому що належить до зони безпеки, але його статус ненеобхідного впливає з недостатності озброєнь або їхньої відсутності [8, с. 46]. Замінний, але необхідний статус – мова йде про країну-виробника нестратегічної сировини: ця країна може бути замінена іншою, привабливою такою же сировиною, адже її статус необхідної обумовлюється тільки потребою в даній сировині для виробництва. Замінний і не необхідний актор – це той, котрий не має сировини й може бути безболісно замінений іншим в даній системі.

Організаційна інтеграція, базуючись на поділі праці, виробляє продукцію, але є неоднорідною і різноманітною, тому що виробляє різні продукти або ресурси, тому самий по собі поділ праці приводить до ієрархічності. Відповідно до цього криза другого рівня провокується диференціацією в системі поділу праці, коли висування вимог слабкими акторами генерує напруженість, важко контрольовану в умовах об'єднання [4, с. 256].

Асоціативний тип характеризується спрямованістю не на виробництво продукції, а на розробку стратегій подолання негативних ефектів неоднорідності глобальних процесів і посилення позицій стосовно країн, що встановлюють правила гри в міжнародних відносинах. Це є результатом реалізації моделі подібності за схожості проблем, очікувань, інтересів, цілей. У деяких випадках асоціативний тип перетворюється на *максимізуючий альянс* (за визначенням Г. Моргентгау), що дозволяє примножити зусилля задіяних акторів і виконати конкретні завдання, поставлені перед проектом інтеграції. Особливостями даного типу є гомогенність акторського складу - подібність проблем і цілей, які ставлять окремі актори перед інтеграцією, завдяки чому взаємодії між акторами відбуваються на горизонтальному рівні, тобто не виникає ієрархії відносин; рівномірний розподіл переваг і вигод від участі в інтеграції й т.д. [13, с. 5]. Прикладами таких організацій можуть служити Організація країн-експортерів нафти, Група семидесяти семи,

Рух неприєднання, Тристороння комісія, Паризький клуб і ін. Асоціативна інтеграція, що реалізується в рамках стратегії автономізації, завжди зустрічає протидію з боку третіх країн (особливо держав Півночі), яка набуває вигляду контрстратегій. Проблема полягає в тому, що в основному контрстратегії виявляються більш ефективними, ніж стратегії автономізації (наприклад, План Бейкер-Брейді стосовно Картахенської угоди 1985 р. у сфері вирішення проблеми латиноамериканської заборгованості).

Асоціативна інтеграція не виробляє продукції, але поєднує акторів-виробників важливих і подібних типів ресурсів, використовуваних для власного захисту, пропонуючи, таким чином, своїм членам більшу безпеку. Криза третього рівня може бути викликана недостатньою потужністю асоціації, поляризацією сил у її рамках; виникненням контраасоціацій, стратегічною слабкістю.

Форми можливих типів асоціацій можуть бути розділені на *шість* категорій в залежності від конфігурації відносин асоціативно-організаційного типів: 1 - актори першого нижчого рівня (НР - 1, НР - 2); 2 - актори другого вищого рівня (ВР - 1, ВР - 2); 3 - об'єднання акторів першого і другого рівня; 4 - об'єднання акторів першого рівня; 5 - об'єднання акторів другого рівня; 6 - об'єднання міжнародних акторів (0 - 1 і 0 - 2).

До першої належить група акторів нижчого рівня (НР - 1, НР - 2), які залежать від актора-гегемона й поєднуються між собою, щоб підсилити здатність реалізації стратегії автономізації. До другої категорії належить альянс, сформований акторами вищого рівня (ВР - 1, ВР - 2) - більшими країнами з високим потенціалом - з метою управління на глобальному або регіональному рівні (наприклад, Тристороння комісія). Третя категорія представлена групами середніх і малих акторів, які об'єднуються, формуючи нову групу, що призводить до створення асоціативного і організаційного рівнів (ВР - 1 - НР - 1 і ВР - 2 - НР - 2). Четверта категорія містить об'єднання країн-виробників в асоціативній формі (НР - 1 - НР - 2, які створюють нове об'єднання). До п'ятої категорії належить об'єднання більших країн, які утворюють нову групу глобального або регіонального рівня (ВР - 1 - ВР - 2). Остання - шоста - категорія являє собою міжнародне об'єднання країн на зразок ООН [10].

Криза на організаційному рівні призводить до появи асоціацій на різних рівнях, які, в свою чергу, будуть мати структуру асоціативно-організаційного типу, створюючи новий порядок поділу праці. Могутніші актори завжди будуть прагнути контролювати більш слабких, що може стати причиною нових криз. Тому для останніх об'єднання варто починати з першої категорії (1), згодом здійснювати перехід до четвертої (4). З іншого боку, з тієї ж причини актори другої категорії будуть асоціюватися, щоб сформувати п'яту категорію (5), а актори рівня 0 - 1 й 0 - 2 будуть утворювати категорію (6), щоб створенням контральянсу протистояти діям акторів нової групи (4). Інакше кажучи, актори першого рівня - менш дієздатні або малі (1) - тільки завдяки своєму

поширенню шляхом об'єднання (4) отримають можливість взаємодіяти з акторами другого рівня (2) і сформуванню нову систему інтеграції й поділу праці (3), в якій вони досягають необхідного рівня й потужності, щоб брати участь у її функціонуванні, а не просто підкорятися директивам і діям більших і більш дієздатних.

В даному контексті варто коротко проаналізувати основні форми економічної інтеграції. Термін *економічна інтеграція* відображає процес лібералізації митних тарифів між країнами, які складають один субрегіон, завдяки чому активізується їх взаємний торговельний обмін і, у випадку введення загальних зовнішніх тарифів, без зайвого субрегіонального протекціонізму (в неоліберальній термінології це позначається як відкритий регіоналізм) вони одержують можливість діяти як єдиний комерційний блок [11, с. 7]. Однак, все це стає реальним тільки за умови досягнення погодженого в установчих договорах паралельного скасування або зниження митних тарифів у відповідності до переліку товарів, розробленого СОТ.

При створенні спільного ринку повністю скасовуються всі обмеження для переміщення всіх ресурсів виробництва між державами-членами, координується економічна політика й т.п. Економічний союз виникає на етапі високого економічного розвитку, в його межах здійснюється узгоджена або навіть єдина економічна політика й на її основі ліквідуються всі перешкоди для взаємодії між державами, створюються невідомі державам наднаціональні органи (сформовані, однак, з представників державного керівництва), рішення яких мають обов'язковий характер, набуваючи значимість законів. Для створення дійсного економічного союзу всіма державами-членами реалізуються значні внутрішні зміни, що враховують досягнення попередніх рівнів інтеграції. Це унеможливує формування економічного союзу без попереднього проходження більш простих стадій: зони вільної торгівлі, митного союзу й спільного ринку. Однією з основних складових економічного союзу є валютний союз, що часто розглядається окремо в якості однієї з форм економічної інтеграції.

Таким чином, можна зробити висновок, що розглянуті особливості інтеграційних процесів свідчать про зростаючий динамізм останніх, про те, що в епоху глобалізації вони стають центральними в усій системі міжнародних та світових економічних відносин. На жаль, навіть з погляду сучасної парадигми міжнародної інтеграції маргіналізовані регіони Африки, Азії, країни ісламського світу, які не беруть участі в економічних об'єднаннях, позбавляються шансів на успішний розвиток. Інтеграційний вакуум майже автоматично означає вакуум економічного розвитку, якого кожна країна прагне уникнути. Інша справа, що інтеграційні процеси практично завжди пов'язані із втратою частини національного суверенітету через передачу його наднаціональним органам.

Джерела та література:

1. Афонцев С. Проблема глобального управління мирохозяйственной системой: теоретические аспекты / С. Афонцев // *Мировая экономика и международные*

отношения. – 2001. – № 5. – С. 65 – 70; 2. Бансарт А. Два определения / А. Бансарт // *Латинская Америка.* – 1997. – № 1. – С. 21 – 23; 3. Бауман З. Глобализация: последствия для человека и общества / З. Бауман / Пер. с англ. – М. : Весь мир, 2004. – 188 с.; 4. Глобализация и современный мировой процесс / Под общ. ред. В. А. Михайлова и В. С. Буянова. – М. : РАГС, 2004. – 543 с.; 5. Глобализация і безпека розвитку: Монографія / О. Білорус, Д. Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.; 6. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / Д. Хелд, Э. Макгрю, Д. Гольдблатт, Дж. Перратон / Пер. с англ. В. Сапова и др. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.; 7. Зевин Л. Национальные экономические системы в глобальных процессах / Л. Зевин // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2003. – №1 1. – С. 17 – 24.; 8. Лебедева М. М. Современные технологии и политическое развитие мира / М. М. Лебедева // *Международная жизнь.* – 2001. – № 2. – С. 43 – 56; 9. Николаев Е. Об'єднаний регіоналізм / Э. Николаев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.politik.org.ua/vids/magkontent.php>; 10. Попович А. Интеграция: теоретические аспекты / А. Попович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fmp-gugn.narod.ru/pop2.html>; 11. Філіпенко А. Природа та особливості сучасного міжнародного інтеграційного процесу / А. Філіпенко // *Економічний часопис – XXI.* – 2003. – № 4. – С. 3 – 7; 12. Цивилизационная структура современного мира. В 3 т. – Т.1. Глобальные трансформации современности / Под ред. Ю. Пахомова и Ю. Павленко. – К. : Наукова думка, 2006. – 687 с.; 13. Эльянов А. Глобализация и догоняющее развитие / А. Эльянов // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2004. – №1. – С. 3 – 16; 14. Юськів Б. Концепція і парадигми глобального управління / Б. Юськів // *Політичний менеджмент.* – № 1(34). – січень 2009. – С. 119 – 131; 15. Dallanegra Pedraza L. Integration solution, integration problems / Pedraza L. Dallanegra / *Political International Debates* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geocities.com/luisdallanegra/integra/intspro.htm>

Fedoryuk A.

Regional polistructuralism in the context of democratization of policy management

Processes of globalization that has dramatically changed the political and economic relations between countries and peoples, the structure of the global economy, and the very picture of the modern world. It is noted that increased liberalizing processes at different levels, a new meaning in international economic relations has acquired integration. A liberalization and integration, in turn, logically led to the phenomenon of regionalization and regionalism.

Key words: regionalism, regional integration, globalization, world economy, international relations.

УДК 329(497.2)

Тетяна Федорчак (Івано-Франківськ)

РОЗВИТОК БАГАТОПАРТІЙНОСТІ В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЦСЄ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ЇХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

У кінці ХХ ст. у країнах Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) відбулися „оксамитові революції”, які спричинили перехід від авторитаризму і тоталітаризму до демократичних режимів. Революційна хвиля 1989 р. охопила всі посткомуністичні країни цього регіону. На фоні краху системи “реального соціалізму”, природною і привабливою моделлю для країн ЦСЄ була західна – з її порівняно стабільною і ефективною економікою, сталими і сильними